

19. Давискіба О.В. Підготовка майбутнього вчителя інформатики до організації навчального діалогу в системі «вчитель-комп'ютер-учень»: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В. Давискіба. — Луганськ, 2009. — 20 с.

20. Брескіна Л.В. Професійна підготовка майбутніх вчителів інформатики на основі сучасних мережових інформаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання інформатики» / Л.В. Брескіна. — К., 2003. — 17 с.

У статті розглядаються проблеми фахової підготовки майбутніх учителів інформатики засобами адаптивних інформаційних технологій. Проведено аналіз досліджень за обраним напрямком. На основі проведеного аналізу дисертаційних робіт доведено актуальність поставленої проблеми та сформульовано напрямки і перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: фахова підготовка учителів інформатики, адаптивні інформаційні технології навчання.

В статье рассматриваются проблемы профессиональной подготовки будущих учителей информатики средствами адаптивных информационных технологий. Проведен анализ исследований по избранному направлению. На основе проведенного анализа диссертационных работ показана актуальность поставленной проблемы и сформулированы направления и перспективы дальнейшего исследования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителей информатики, адаптивные информационные технологии учебы.

The problems of professional training of future computer science teachers by means of adaptive informational technologies are considered in the article. One held the analysis of research in the chosen direction. According to the analysis of the theses actuality of the given problem is shown and directions and perspectives of future research are formulated.

Keywords: professional preparation of teachers of informatics, adaptive information technologies of studies.

УДК 378.011.3 – 051:004
ББК 74.58

О.С. Меньяйленко, Л.М. Кутепова
м. Луганськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ВНЗ

Постановка проблеми. Однією з важливих умов модернізації освіти є підготовка педагогічних і науково-педагогічних працівників і їхнє професійне вдосконалення [1]. Підготовку до професійно-педагогічної діяльності слід розглядати з двох боків: як процес підготовки, тобто навчання та виховання студентів у ВНЗ, й як результат підготовки, тобто готовність їх до професійно-педагогічної діяльності (рівень оволодіння студентами професійними знаннями, уміннями й навичками, формування у них професійно значимих якостей).

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів займають важливе місце в структурі педагогічної діяльності вчителя. Ця проблема завжди була й залишається в центрі уваги науковців і педагогів-практиків. У традиційній системі навчання сучасних ВНЗ відповідно до вимог Болонського процесу відбувається зменшення аудиторного навчального навантаження студентів і скорочення годин педагогічних практик. Це призводить до того, що відведеного часу для підготовки вчителів до контрольно-оцінювальної діяльності на належному рівні не вистачає. Одним із напрямів підвищення ефективності формування професійної готовності вчителів до оцінювання навчальних досягнень учнів є розробка та використання засобів інформаційних технологій, що дають можливість активізувати самостійну навчально-пізнавальну діяльність студентів, підвищити інтерес до навчальної діяльності, набути практичних умінь і навичок оцінювання на основі моделювання та аналізу

реальних ситуацій контролю знань учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх учителів до оцінювання результатів навчальної діяльності школярів розглянуто в наукових розвідках А. Бляшевської, М. Борисової, Е. Голубевої, З. Курлянд, В. Кочурова, М. Кудайкулова, Н. Кучугурової, Л. Наврузова, О. Погрібної, І. Якиманської. Шляхи формування готовності вчителів різних фахових спрямувань до контрольної-оцінювальної діяльності розкрито в дисертаціях Т. Бережинської, В. Завіни, С. Поздєєвої, Н. Буринської, О. Зайцева, О. Іванців, С. Калаур, М. Семко, Л. Орехової.

Проте, проблеми формування професійної готовності вчителів до оцінювальної діяльності залишаються недостатньо дослідженими. Теоретичний аналіз наукових праць, ознайомлення з практичним досвідом роботи ВНЗ щодо окресленої проблеми дали змогу виявити низку суперечностей між: суттєвими змінами в підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів в умовах гуманізації, індивідуалізації й інформатизації освітнього процесу в сучасній школі та невідповідністю змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ; необхідністю формування професійної готовності студентів до оцінювання навчальних досягнень учнів і відсутністю відповідної системи й методичного забезпечення для ефективного здійснення цього процесу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Для педагогічного забезпечення цілісності процесу підготовки студентів до оціночної діяльності для вчителів інформатики було розроблено систему цілеспрямованого й поетапного формування професійної готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій [2]. Мета статті полягає в з'ясуванні можливостей і особливостей упровадження розробленої системи в навчально-виховний процес ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. При розробці системи формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій було розв'язано комплекс завдань: 1) дослідження нервово-емоційного стану учнів у процесі оцінювання навчальних досягнень [3]; 2) розробка рівнів, критеріїв і показників оцінки сформованості компонентів професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів [4]; 3) розробка навчально-методичного забезпечення (діагностичний програмний комплекс для визначення рівнів сформованості компонентів професійної готовності, програмно-методичний комплекс з формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів) [2].

При з'ясуванні можливостей навчально-виховного процесу вищого навчального закладу для формування готовності студентів до оцінювання навчальних досягнень учнів визначено навчальні дисципліни («Педагогіка», «Психологія», «Шкільний курс інформатики й методика викладання», обчислювальна та педагогічні практики), що забезпечують формування мотиваційного, змістового та практичного компонентів професійної готовності. Проаналізовано існуючі навчальні курси та запропоновано включити до навчальних планів у межах програми засоби, які сприятимуть формуванню професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів.

При викладанні дисципліни «Психологія» на навчальних заняттях доцільно використовувати розділ програмно-методичного комплексу «Мотиваційний компонент професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів». Частина теоретичного матеріалу програмно-методичного комплексу слід дати студентам на самостійне вивчення, а потім перевірити знання цього матеріалу на практичному занятті за допомогою підсумкового тесту.

Навчальний матеріал лекційного курсу має професійне спрямування та сприяє розвитку гуманістичного ставлення до учнів; розумінню необхідності й значущості

оцінювання, важливості врахування нервово-емоційного стану учнів у процесі оцінювання; формуванню умінь самостійно аналізувати конкретні педагогічні ситуації, утримувати стійку професійну позицію педагога, знаходити вихід із нестандартних ситуацій, цілеспрямовано здобувати потрібні знання.

Наприклад, лекцію (проводиться в мультимедійній аудиторії з підключенням до мережі Internet) можна розпочати зі статті в газеті «Факти», розміщеній на сайті <http://facts.kiev.ua/2008/06/20/10.htm#15> «*ПОКЛИЧТЕ НА ПОХОРОН УСІХ, ХТО МЕНЕ ЗНАВ. БУДЬ ЛАСКА, – написав у передсмертній записці десятикласник однієї із шкіл Балаклави. Повернувшись додому після урочистої лінійки, присвяченої останньому дзвоніку, хлопець повісився*».

Ознайомивши студентів зі статтею, викладач розповідає студентам, що однією з важливих складових професійної підготовки майбутнього вчителя є знання й уміння організовувати оцінювання навчальних досягнень учнів з урахуванням їхніх індивідуальних когнітивних і психологічних особливостей, де важливу роль відіграє нервово-емоційний стан учня. Далі, використовуючи матеріал навчально-методичного комплексу «Формування професійної готовності майбутнього вчителя інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів», викладач ознайомлює студентів із проведеними дослідженнями нервово-емоційного стану учнів при оцінюванні навчальних досягнень.

На практичних заняттях, які проводяться в комп'ютерному класі, викладач ознайомлює студентів із багаторівневим голосовим (Poly-Layered Voice Analysis) комп'ютерним поліграфом eX-Sense-Pro-R компанії Nemesysco, що дозволяє дослідити нервово-емоційний стан учня під час навчальних занять з інформатики, та відпрацьовує зі студентами навички роботи з поліграфом. Окрім цього на практичних заняттях розглядаються та аналізуються конфліктні педагогічні ситуації, пов'язані з перевіркою й оцінюванням навчальних досягнень учнів, які виникають у навчально-виховному процесі школи.

Проведені таким чином лекційні та практичні заняття сприятимуть формуванню у майбутніх учителів інформатики мотиваційного компонента професійної готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів, а також дозволять сформувати в студентів уміння самостійно аналізувати конкретні педагогічні ситуації з перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів, набуті певний досвід діяльності вчителя інформатики в конкретній ситуації, сформувати знання й уміння щодо одержання інформації про нервово-емоційний стан учнів і можливості врахування цієї інформації в процесі контролю знань учнів.

На заняттях з дисципліни «Педагогіка», де зміст курсу має, в основному, загальнотеоретичний характер, а навчальна програма включає тему «Теорія навчання», доцільно використовувати такі розділи програмно-методичного комплексу: «Мета, предмет, об'єкт та результат оцінювання. Структура процесу оцінювання навчальних досягнень учня. Функції оцінювання. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів», «Види, організаційні форми та методи оцінювання навчальних досягнень учня. Психолого-педагогічні вимоги до оцінювальної діяльності».

Це сприятиме формуванню змістового компонента професійної готовності до оцінювання навчальних досягнень учнів.

При організації занять теоретичний матеріал програмно-методичного комплексу треба включити до самостійної роботи студентів (на основі локальної версії або дистанційного курсу), що сприятиме активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів. А на лекціях і практичних заняттях слід використовувати навчальний матеріал з практичною спрямованістю, застосовуючи методи аналізу конкретних ситуацій і ситуаційних вправ.

На лекціях доцільно демонструвати студентам аудіо- або відеозаписи педагогічних ситуацій, а потім проводити аналіз, залучаючи студентів до обговорення цих ситуацій. Наприклад, на лекції з теми «Види, організаційні форми та методи оцінювання навчальних

досягнень учня. Психолого-педагогічні вимоги до оцінювальної діяльності» можна за допомогою технічних засобів продемонструвати студентам відеозаписи педагогічних ситуацій.

Наприклад, після перегляду відеозапису педагогічної ситуації з групового опитування учнів за темою «Алгоритми» викладач проводить аналіз ситуації, звертаючи увагу студентів на те, що при проведенні групового опитування вчитель не виставляє бали в журнал, але здійснює оцінювання за допомогою коментарів. Коментуючи відповідь учня, вчитель повинен повідомити, правильно чи ні відповів учень на запитання, похвалити чи дорікнути, але при цьому підбадьорити, додати учневі впевненості в собі. Коли вчитель коментує відповідь, то, звертаючи увагу на попередню роботу учня, може сказати, покращилися його результати чи навпаки, погіршилися.

Слід також звернути увагу студентів, що, схвалюючи правильну відповідь учня, вчитель може використовувати такі коментарі: «Правильно! Не зупиняйтеся на досягнутому!», «Добре! Ваша робота стає кращою!», «На питання Ви відповіли чудово! Отже, старання робота дає свої результати!», «Усе правильно! Ваші успіхи радують!», «Молодець! Чудова відповідь» тощо. Якщо учень відповів неправильно, то для підтримки учня, його віри у свої сили вчитель може використовувати такі коментарі: «Ви помилились, але не помиляється той, хто нічого не робить. Не втрачайте надії, проаналізуйте вдома свою помилку», «Ви припустилися помилки, але всьому можна навчитися, головне – мати бажання», «На жаль, ви помилилися! Але пам'ятайте, що працею і старанням можна поліпшити результат», «Не хвилюйтесь! Повторіть пройдений матеріал. У Вас все вийде!» та ін.

На практичних заняттях, які проводяться в комп'ютерному класі, за допомогою тестів навчально-методичного комплексу здійснюється перевірка знань з тем, даних на самостійне вивчення. Під час практичних занять слід також запропонувати студентам вирішити педагогічні ситуації, пов'язані з перевіркою та оцінюванням успішності учнів, які виникають у навчально-виховному процесі школи. Необхідно, щоб студенти проаналізували ситуацію та знайшли правильне рішення.

Отже, організація та проведення занять з «Педагогіки» на основі розробленої системи сприятиме формуванню професійної спрямованості навчання майбутніх учителів, розвитку самостійності мислення, підвищенню мотивації навчання, активізації самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

На заняттях з дисципліни «Шкільний курс інформатики й методика викладання», програма якої включає тему «Організація оцінювання результатів навчання з інформатики», особливу увагу слід звернути на особливості організації та проведення усного, письмового і програмованого методів перевірки й оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках інформатики. Деякі розділи програмно-методичного комплексу необхідно включити до самостійної роботи студентів (на основі локальної версії або дистанційного курсу).

Лекційні та практичні заняття повинні мати професійну спрямованість. Лекційні заняття треба проводити в мультимедійній аудиторії, до матеріалу лекцій необхідно включити демонстрацію та аналіз педагогічних ситуацій з перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках інформатики. При аналізі педагогічних ситуацій слід звертати увагу студентів на визначення цілей перевірки навчальних досягнень учнів, підбір матеріалу для контролю, зміст розроблених учителем питань і завдань, характер і причини помилок.

Наприклад, при викладанні теми «Оцінювання усних відповідей учнів на уроках інформатики» викладач повідомляє студентам, у яких ситуаціях доцільно проводити усне опитування.

Після цього розглядаються педагогічні ситуації з оцінювання усних відповідей учнів та проводиться їх аналіз. Наприклад, після перегляду відеозапису з перевірки домашнього

завдання, викладач проводить аналіз ситуації, повідомляючи студентам, що перевірку домашнього завдання вчитель повинен використовувати для стимулювання навчальної діяльності учнів. Учні повинні знати, що за це вони можуть одержати позитивну оцінку. Якщо учень неправильно виконав завдання, то це не привід ставити йому негативну оцінку. У разі якщо учень зовсім не виконав домашнє завдання, вчитель, поставивши позначку в себе в зошиті, повинен зробити учневі попередження і наступного разу обов'язково перевірити наявність цього домашнього завдання. Якщо учень і надалі не виконуватиме домашнє завдання, вчитель може залиши його після уроку, поговорити з ним, запропонувати свою допомогу.

На практичних заняттях майбутні вчителі повинні навчитися самостійно оцінювати усні відповіді, письмові роботи та результати тестів учнів з інформатики. Для цього використовується розділ програмно-методичного комплексу «Оцінювання усних відповідей, письмових і тестових робіт учнів». Студентам пропонується прослухати або переглянути аудіо- або відеозапис усних відповідей учнів, перевірити письмову роботу або результати виконання тестів, визначити рівень навчальних досягнень та оцінити учнів за 12-бальною системою, проаналізувати помилки, допущені учнями під час виконання роботи. Потім відбувається групове обговорення завдання, а після цього викладач ознайомлює студентів з еталонним рішенням (на основі роботи експертів – досвідчених учителів).

Навчаючи студентів аналізувати письмові роботи, педагог повинен сказати студентам, що слід визначити кількість питань, на які учень дав правильну відповідь і вказати номери цих питань. Далі визначити відповіді, які потребують доповнення або уточнення, та надати їх. Після цього, користуючись критеріями оцінювання навчальних досягнень, визначити рівень навчальних досягнень учня та виставити оцінку за письмову роботу.

Проведені таким чином заняття сприятимуть формуванню практичного компонента професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Обчислювальна практика використовується для набуття майбутніми вчителями інформатики знань і вмінь орієнтуватися в сучасних комп'ютерних системах навчання, складати тестові завдання, використовувати програмований метод оцінювання навчальних досягнень учнів, розробляти та створювати контролюючі програмні засоби. Для цього розроблено робочу навчальну програму обчислювальної практики.

Під час педагогічних практик у майбутніх учителів поглиблюються, дістають подальшого розвитку та формування одержані в процесі навчання знання й уміння щодо організації та проведення оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики. У ході ознайомчої психолого-педагогічної практики студенти спостерігають за оцінювальною діяльністю всіх учителів, звертають особливу увагу на контрольну-оцінювальну діяльність учителів інформатики, беруть участь у її плануванні. Під час проведення активних педагогічних практик майбутні вчителі самостійно планують, організують і здійснюють оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики на всіх етапах навчання, проводять аналіз і обирають форми та методи, які дозволяють об'єктивно оцінити навчальні досягнення учнів і підвищити ефективність навчання. Керівники практик аналізують і оцінюють успішність виконання студентами цієї діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання розробленої системи формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу дозволить:

- 1) підвищити спрямованість педагогічного процесу на розвиток у майбутніх учителів інформатики потреб у організації та проведенні оцінювання навчальних досягнень учнів;
- 2) забезпечити формування мотивів, які спрямовані на усвідомлення необхідності й

значущості оцінювання, гуманістичного ставлення до учнів, засвоєння знань основ і особливостей професійної діяльності з оцінювання навчальних досягнень учнів;

3) забезпечити оволодіння вміннями й навичками, необхідними для організації та проведення оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики, завдяки здійсненню міждисциплінарних зв'язків і практичній спрямованості процесу навчання, використанню активних і проблемно-пошукових методів навчання, комбінуванню теоретичного навчання, практичних видів роботи, обчислювальної практики та самостійної роботи, застосуванню засобів інформаційних технологій у навчальному процесі.

Подальші дослідження полягають у перевірці ефективності розробленої системи формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій.

Література:

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К.: Шкільний світ, 2001. – С. 4.
2. Кутепова Л. М. Система формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій / Л. М. Кутепова // Інформаційні технології в наукових дослідженнях і навчальному процесі : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (18 – 19 листоп. 2009 р.). – Луганськ, 2009. – С. 66 – 70.
3. Меньяйленко О. С. Дослідження змін нервово-емоційного стану учнів у процесі оцінювання навчальних досягнень учителями інформатики / О. С. Меньяйленко, Л. М. Кутепова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – №2. – С. 22–29.
4. Кутепова Л. М. Розробка критерію оцінки сформованості компонентів професійної готовності вчителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів / Л. М. Кутепова // Інтелектуальні системи прийняття рішень та прикладні аспекти інформаційних технологій: матеріали науково-практичної конференції. Том 2. – Херсон, 2007. – С. 175–177.

У статті розглянуто особливості впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ системи формування професійної готовності майбутніх учителів інформатики до оцінювання навчальних досягнень учнів засобами інформаційних технологій.

Ключові слова: оцінювання навчальних досягнень, професійна готовність, система формування, програмно-методичний комплекс, інформаційні технології.

В статье рассмотрены особенности внедрения в учебно-воспитательный процесс ВУЗа системы формирования профессиональной готовности будущих учителей информатики к оцениванию учебных достижений учащихся средствами информационных технологий.

Ключевые слова: оценивание учебных достижений, профессиональная готовность, система формирования, программно-методический комплекс, информационные технологии.

The peculiarities of inculcation of the formation system of the future teachers' professional readiness for evaluation of students' educational achievements by means of informational technologies to the educational process at the higher institution.

Keywords: evaluation of educational achievements, professional readiness, forming system, programmatic-methodical complex, information technologies.